

N. M.-s. frågelista 144. Hjälsnader.

Till Folkklivsarkivet i Lund.

N. M.
144.

Med anledning av att jag personligen känner till de
sacknar och orter som gränsar till Hållarids förs.
Norra Rörum som är annex till Hållarid, Färingtofta
och Rörberga, samt Hör-Hunkarp, så fortätter
jag vägen genom Fulltofta förbi Lyby till Hörsöröd
alla dessa socknar och kanske några till om det
gäller, har jag vistats i eller är bekant med byar
och orterna derinnehåll, i Hörsöröds socken har
jag varit bosatt i fyrtio år. På grund här-
av är det omöjligt för mig att koncentrera mig
endast till en enda ort eller plats, då alla dessa
socknar har något gemensamt av visst kultur-
värde, om det nu gäller, gårdsgårdar, bostadsför-
hållande, sedvänjor, eller andra ting från gången-
tid. Och övergår härmed att så gott jag för när
varande de frågor som berör denna frågelista

Hägnader.

Angående de olika sorters stängsel som har förekommit, är dock ett av dem dominerande över stora områden av Skåne län, nämligen de dubbla stengårdes gårdarna, i Mellersta Skånes bygder, fanns under 1800 talet inga andra inhägnader som fyllde sin uppgift så bra som dessa stengårdar. De hade stora gårdslur framför andra stängsel anordningar, utom ett visst prydnadsvärde, ingav de även en trygghetskänsla som en säker inhägnad för både Folk och få, som det hette i dagligt tal. Jag börjar härmed en upplysning om från Wallaröds socken, såvitt jag såg det på 1890 talet och in på 1900 talets början i Wallaröds socken fanns ingen prästgård endast Länsboställe men dock en mindre areal, vid denna tid fanns endast omkring 12 kor ett par Hästar, samma förhållande var det med de övriga kommunerna uti socknen, den största Gården vi hade vid denna tid

Var Långhults Gård sam vid samma tid hade
en fyra par hästar samt en 25 å 30 Kor samt ungdjur
men detta antal Kor uppehålls till stor del genom att
Långbrännari fanns på denna Gård, numera är Gården
styckad för en 40 år son och har der nu blivit två
mindre gårdar samt en tre stycken små hem. Vi
ötergår nu till huvud ämnet angående järn och gårdar,
dessa lades ju upp i huvudsak av det material som var
lättast att ötkom ma på platsen, på samma gång som man
ville ha ett öfsektivt, och om möjligt även öfpryddt
stängsel, det låg då nära till hands att i första hand
använda sig av sten som merendels fanns i riklig
mängd på de små åkerlappar som det var gott om i
varje by. Derför har under alla år också stengårdes
gärdena dominerat inom de flesta byar inom
Mellersta Skåne, samt i angränsande byar der sten
har funnits, och kanske finns ännu i dag på många
platser. Vi håller oss ännu i Hallaröd, och Långhults
by

På de egendomar, der man hade bättre tillgång till trä virke, och det dertill var i skog eller utmark som man skulle stänga, då slog man ner i marken grövre pälvar av ek samt band eller spikade långa runda stänger eller slavar två å tre rader för att stängslet skulle bli riktigt stabilt, var pälarna av något grövre dimension så brukade man att klyva dem, stängslet-slavar tog man av det som gavs värn till hands, ofta var det skogaring som gjordes i skogen för återväxt och gavs der ungst grans som behövde att gallras, så tog man det, ännu ek och bok både vid gallring der bäcklig botten stod för tät. Stången särskild tillverkning av gärdes gärdsbånd, så, jag inte förskamma inom Wallaröds socken, ej heller har jag hört talats derom. Det var annan hemslöjd som fördes vid marknader till exempel läcker kappor och läcker viljor riskavsta m.m. Det var inte ofta att tid gavs till att bränna spetsen på stängsel pälarna, därför förskann det inte ofta att man

gjorde det, hälen i jorden gjordes med järnstång, der
efter satte eller ställde pålarna i jorden i hälen samt slog
eller drevs ner i hälen med slag av järnstång, eller en trä-
nyckel, kom man på en bergsnalla så försökte man stänga
med upplaggnings av sten ant sådan fens, det kunde
också hända att man kunde få gå någon anväg med
stängningen, såvida det inte var rågång för den
skulle gå rätt fram der den var utstreckad, om än
material till stängsel skulle förslas längre i från,
men till rågångar var båda jordenarna lika stängsel
skyldiga.

Band och vidjor,

Användes i ringa utsträckning åtminstone i senare del
av 1800 talet då fens både hemsnidda och så kallade
norska spik att tillgå i vissa fall, annars användes
träsnälla av ek, bättre än vridna band, skulle
band användas, slog man hälet ned pålar i jorden
som var en klyka upp till, der man lade stängsel

slanen uti, samt band med en vidja, men det var
bara i enstaka fall detta förskott att man band
med vidjor, så någon extra tillverkning av band
eller vidjor för gårdesgårdar förskott ej. Skillna-
den mellan hank och vidja, är ju den att hanken
tillverkades av en vriden silling, som kallades för
vidja först när man hade vridit den för hand.
En hank var ju en rund eller avlång ring av väx-
lande storlek, tillverkad av en vriden vidja i form
enligt fig. 1, man fick också förr i tiden höra åtskil-
liga ord som hänrydde på vad en hank betydde eller
användes till, man köper fortfarande idag i hank, ett
annat ord, akta de så du inte blir hankad, eller der
peck du hank att hålla i, även ordet hank o stör
hörde tillsammans i äldre bygdemål. Skulle det
förskottna behov av vidjor eller band så tillverkade
man dem under gårdesgårdens byggandet. En hank
kunde även knytas av vanligt rep, eller grova band,

I Kallaröds, såväl som i intillgränsade socknar var det i äldre tid intill 1900-talets början endast en bråkdel av stängsel som bestod av pälar och stänger. Det var endast vid genomfarts ställen vid ingångar där sattes man ofta upp stöttor, delvis i typ Nr 13 med den skillnad att pälarna upptill var inte spetsade. Vidare kunde det förekomma en 4 a 5-stettes ansa, i stället för vidjor och hanka som ansarna skulle ligga i. Användes man sig ofta av röge tränsärla som var slagna i de hål som man porrat med vissa avstånd i stöttepälarna. De stora inhägnaderna, så kallade rångängarna, var lagda gemensamt av intillgränsande gårdägare för hur långt tid tillbaka hörde jag ingen tala om, men redan i min barndom på 1890-talet, var stengårdens gårdarna vittnes börd om hög ålder, samt billig arbetskraft.

Olika stöd för hägnader.

Hägnader för inägor, var ju i regel inte så bestanta

och för att ha byggt som ytter gäre och rangängs
gäre, men vid behov satte man stöd om inkränsningen
var ny eller gammal, några bestämda omständigheter
här för använde man ej, huvudsaken var att stängslet
blev starkt och hållbart. De stöd som mest användes
vid stängslet, var de greppformiga sul fig 5, den hade
inte något annat namn eller benämning utan kallades
för bräcklynga, en sådan användes även då man ritade
upp hopgjunkna gårdar, de enda gårds gårds former
som inpassar i våra arter är typ 22-23. samt del
vis 25. Vidare saknas utbildning av ett vanligt en-
ris gårds. Det vanligaste sättet för reparation var
om den var av sten så lagades den med sten, var det
ett så kallad risgäre så lagades det med ris, var det
stängsletslavor som var raka eller ruttna, så ersattes
de med nya, det första stängslet med lugg träd
som jag minns kom till Långhults Gård i Hallarås
socken var år 1895, det var lugg träd som användes

sin stängsel sin inägor, i början var inte kor
och hästar vanda vid det, utan kom rätt ofta till
skada, ibland så svårt så att de måste nedslaktas.

Ordet gärdesgårdsbalk, var ju den paragraf
som ofta beständes av byalaget, och bestämmelser
na här för förvarades då hos Eldernämnden (äldernämnden)
bestämmelserna var ju för gärdesgårdar, att de skulle
hållas i ordning, och repareras vid behov, samt vara
färdiga i ordning den tid kreaturen släpptes på gräs-
bete den 15-de maj. Laggill gärdesgård, deri inne-
fattas att gärdesgården skulle ha en viss höjd, och
bredd, samt styrka så att den verkligen hindrade
alla sorters kreatur för att gå över gärdesgården,
som svin, får, gärr och ankor, när den uppfyllde
alla krav och inget klander kunde i fråga sättas
sades den vara laggill.

Hägnader av lättare trävirke.

Några gärdesgårdar av typerna m 9-10-11-12 till 20.

har inte förekommit i Hallaröds eller angränsande socknar, inte någon av de avbildade görtesgårdarna har varit till att tjäna i dessa bygder. Även slätsade hägnader har inte förekommit i om nämnda socknar.

Hägnader av timmer och plank

Inhägnad enligt utbildning 31 har jag sett användas till inhägnad till svingård, samt till rastgård åt smådjur, det är samma sammansättning och även material som i äldre tid användes till så kallade bålväggar i äldre Bannings- och ukhus, de två inhägnader jag sett av detta slag var båda uppsatta av plankväggar som var nedrivna förut den ena inhägnaden såg jag 1903 hos Lauri Jäms Stillsan i Trulstorp döra Rörums socken, den andra hos en Erika Theodora Persson Lunnarp. Bålväggarna sked det var år 1898, dessa bålväggar byggdes med plankorna liggande i längdriktning mot stolparna, i dessa stolpar var förut glöggad ett uttag på vardera sida

Der plankorna som var något antunnade vid ändarna ställdes på kant intill varann i vågrätt ställning, plankorna hade en tjocklek på en 2 à 2½ tum samt en bredd som varierade efter trätets storlek från en 8 tum upp till en 14 tum bredd längden kunde också variera beroende på byggnadens storlek i längd och bredd. Materialet var i de flesta fallen äkta ek-simmer både plank och en del byggnadssimmer.

Plank Det mest förekommande plank har varit av hängande bräder i hus bygge, i inhägnader var det mycket sällsynt att plank förekom, men till att låta till öppningar som kunde förekomma vid kringbyggda gårdar, der användes plank eller träfågla bräder, även genomgångar så kallade lågar förekom vid varje kringbyggd gård såvida man inte enbart använde porten till genomgång. Någon spetsning upp till på plank eller bräder förekom inte, kransla och dubba, de användes ofta

istället för spik, alla tränsida tillverkades an-
 ske (i.e.g.) för att dessa naida skulle sitta ordent-
 fast, så va de klöva med ojämna kanter, så dras
 de in i de förut nämnda trälen. Lerklipta väggar.
 Känner jag mycket väl till, men sådana förekom
 inte i någon byggnad i de här nämnda sock-
 narna, vare sig i Hallaröd, Stora Rönne, Färnåtofta
 m.fl. men 1920 såg jag en laglänga i Östra Karaby som ägdes av
 vars väggar bestod av kassvirke med infällda runda
 stövar som var inplått snodd läng bakom samt der
 efter överklippta med lerbruk på båda sidor an-
 vägen. Detta byggnadsmaterial användes huvudsak-
 på slättbygden. Ordet riskäst ~~eller~~ riskäst, samma som en
 har jag inte hört nämnas i dessa byar i Hallarö-
 skän, något liknande ord förekommer i ordet riskäst
 riskäst, samt i ordet riskäst, veikasten.
 Träsnadar av fädda trä och buskar eller löst ris.
 Träsnad av en rad fädda trä vilande på sina stubbar

som ägdes av
 Otto Persson
 samma som en
 upplagsplats
 för ris.

med ris och bräte inblandad, var en sällsynt het som
det skulle förskammit. Men jag har aldrig sett en
sådan inhägnad eller hört uttalas att någon stängde
på denna västod, vi har hellre inte något namn på
denne stängsel. Den enda stängselmetod av de
här uppräknade, som användes i de orter jag omnämnt,
och som jag sett förskammas i ringa omfattning,
där både sten och jord, som uppkastats i en vall, an-
vändes dels enbart sten och jord, dels detta som un-
derlag åt risgärd. Plantering av slämbuskar som
inhägnad, ofta jämnsides med stengärdsgård, före-
kom på många platser inom Hallands Färingtofta
och Korra Rörums socknar på 1890-1900-talets början.
Slämbuskar förskam överallt i orterna var man
än färdades, merendels alltid utmed stengärdsgårdar.
Bären användes ofta till saft eller vin, det var långa
taggar eller pinnar på dessa buskar, dessa användes
vid slaktetid, som pålspejningar, dessa skrapades och

Torkades före användningen. Hagtorn som häck användes endast som hägnad omkring trädgårdar i utmarker förekom inte Hagtorn, till och med av trädgårdar förekom även lövhäckar av lind, bok, och syren. Hägnader av ris deras förekomst beror nog delvis derpå att ifrågakvarande material i större mängd har funnits på platsen. Den som är uppfödd i skogsbygden och varit med, och levt sig in bland den befolkning som varit med från 1800-talets början, den har ofelkarligen ett förbräde som våra dagars forskare, som äro födda under 1900-talet, aldrig kan sätta sig in i dåtida förhållande, som rådde under 1800-talet. Ja detta i förbigående, samma förhållande, var det liggande en stengårdsgård, der var ganska gott om den sorts material på platsen, vid ny odling i den ex skogsfällan der träden var ganska fjärra, och man då bröt upp stubbarna, och det nyodlade

Jordstycket togs i bruk för sädd, och man dertill
inte hade någon lämplig upplagsplats för stubbarna
att man då tog och placerade dem som skydd för
surrådet, så inte vrestur gjorde inbrång och för-
därvade vad som var sät på denna plats. Stubbarna
gick ofta stå på detta sätt i ett par år, då de deröfter
bjärdes hem och sågades och flogs sönder till ved
att elda med! Dessa trädstubbgården får vi betrakta
mera som en kuriositet, än som en vardaglig händelse
Min Morfar Anders Åkesson i Långbult n. 3. Västervik, det
var år 1890 jag minns han odlade ett stycke fälod be-
vuxen med fur och björk, der inhägnade han odlin-
gen med trädens stubbar så långt dessa räckte, sen
slängdes ett stycke med yngre träslanor som beströades
på med suruskor, till en stabil inhägnad, på någon
enstaka gård i skoas bygdén kunde man gå se sum-
ma förteckelse, deribland var en torpare hos min
Morfar, denna torpare hette Arvid Åkesson, jag

minns att även han de första åren på 1890-talet inhyg-
nade sin trädgårdsläppa med trädslubbbar, vidare
var jag i Gulstorp vid Hässelholm år 1910, där bodde
då en mindre Lantbrukare som gick under namnet
nicken eller nicka Hålen, där såg jag också en
så kallad mindre lycka som var inhygd med
trädslubbbar, men under alla förhållanden har det aldrig
varit någon verklig förekomst.

Krattagäre, annan benämning på risgäre.

Hälsningar av sten

Jämlans i denna trakt, såväl som i alla intill grän-
sande, förut angivna socknar, var stengårdsgårdarna
de dominerande, ja ända ut vägen från Höv-
genom Fullsta förbi Lyby mot Hövseröd, och trakten
deromkring. De flesta stengårdsgårdar var i regel
rätt breda, med en bottenbredd på omkring 1½ alm
med båda sidor lavade samt med fylld sten i
mitten av gårdsgården, denna typ kallades för

dubbel gäresgaur, eller brött gäse, eller också för
vanligt stengäse, över hela Mellarsta Skänk, och i
de här anslutade socknarna användes i mittio
fall av hundra, gråsten som kunde växla i storlek
rätt betydligt, de största gråstensarna lades i botten
sen större kullerstenar växlande från två mans
lyft till en mans och mindre kullersten till ett
fämnat gäsed an må övande, fyllnadsstenen i
mitten den var mindre och bestod ofta av större
kamperstenen. Den lösa naturstenen, benämning
på den, var och är än i dag. Gråsten, som fins ju
olika benämning på den efter storleken, de största
banustainen, lågare, bjässe, sen kam der lättastainen,
de som inte var större än en kera lätt i, sen var der
större kullerstenar, starkamp, små kamperstainen
den minsta var knader sten. Normal mätt för en
vanlig nylagd gäresgaur, var omkring $1\frac{1}{2}$ aln i
botten, något anomalad upptill, omkring 5 bevarer

Höjden på en gärdesgård av sten omkring 5 kvarter,
till 1½ aln. Men även jätte-stengårdar har förekom-
mit, der man har gått i förundran öfver dess storlek
i både höjd och bredd, orsaken till dessa större gärdes-
gårdar låg till stor del deri, att aurådet der dessa lades
fanns riklig tillgång på sten, på samma gång fick
man det odlade aurådet fritt för sten. Den art jag
har varit i tillfälle att noga beskåda, på samma gång
som jag 100 kals gåvor färdes vägen förbi Fulltofta
Gamla vägen Höör, Sätöfta (här) och Ludvigstorp,
Långstorp, Osbyholm, Lyby, Höör, Öd. Hela denna
vägsträcka var nästan hela vägen kantad av de
så kallade dubbla stengärdesgårdar runda upp till
horntorn. Vid Fulltofta var gärdesgårdar upp till
en 6 à 8 alnars bredd. Jag minns när jag kom der om
hösten och vintern 1905-06, att gamla Gubbar som
förut varit skatdrängar på Fulltofta, nu på äldre dagar
gjorde sitt levebröd med att slå sten till skärv, genom

detta stenslageri försvant, en stor del av de gamla
stengårdesgårdarna, kvarlämnande endast de största
stenblocken, som blev för arbetsamma att få i sänder,
till ett kvarvarande minne, vittnande om vad som
en gång varit. Förskilt i alla byar, vittnades alla
dessa stengårdesgårdar om gångna släktlads hårda
arbete. Idan man kunde få se överallt under 1890-1900
intill första världskriget, då en större arbetslöshet
var rådande, och enda nödhjelpsarbete som då var att
finna var stenskrivning, som också kom i gång
i ett stort antal skånska kommuner, då ett stort
antal stengårdesgårdar kom att skatta åt för-
gångslsen, Landskapsbilden kom härigenom
att ändras rätt betydligt. Här man sen Gårdades
vägar nu inom mellersta Skånes bygder ville man
knappast känna som igen från sekelskiptot, även
inom Hörsersöds socken, som förut var rätt välför-
sedd med fina gårdesgårdar, lämnade en god del av

dessas till arbetslöshetens bekämpande. Enligt vad de gamla berättade från yngre tid, under 1800 talet var det i byarna brukligt att varje bonde hade en viss sträcka stengärdsgård varje år ofta beroende på kommunens storlek, så att varje bonde på detta sätt skulle på inhägnat sitt jordområde så fort som möjligt, var det bestämt vid byastämman så var det lön, annars blev det böter. I första hand kom nog stengärdsgårdarna till, som resultat en odling, samt hade många förelor framför andra stängsel. I Högeröds by hade vi en större kraftigare stengärdsgård som gick under benämning, prästeskjöld, rågång mellan Löberöds gårdens jordområde och prästgårdens jord och enskilda bönders tomtar. Direkt framhålla någon bonde som jordbruks ekonomisk utövare är inte lätt att bestämma för en tid av 100 år tillbaka, då i den tiden fanns många, ja man kan helt enkelt säga att då arbetade

alla för det var en stor skam att vara lat, och en stor
heder att vara arbetsam. De första händer kappades
med arbetet, ingen ville vara bak, då blev han till
ärlig, och kallades då för bagasare. Enkla sten-
gårdar förkommer på enstaka ställen, det är inte
ofta man får se sådana. En plats som jag särskilt
minns för sina enkla stengårdar, är från ett fältmanöver
i dunka Fjängby år 1903. då vi sköt med skarp ammunition
vi kom in i korseld, så vårt kompani fick taga be-
täckning bak ett enkelt stengård, ett sådant minns
glöms inte så lätt fast det var en jättskjutning, vid
har jag sett mindre sträckor av sådana gårdsgårdar
både i Hallaröds och färna lätta, ja. Även i Högersed
Boken kan man leta upp enkla stengårdsgårdar på
mågon liten sträcka. Dessa enkla stengårdsgårdar
kallas för enkelt gärs eller och för skrämmegärs.
Höjden på dessa stengärs var omkring en alm 60 à 70 cm
bredden i botten omkring en 40 cm, denna sort

användes vid lättare stängning vid inågor, vid vänga stängsel som gränsade in till odlad mark, eller annars på någon liten stump der det inte var någon påfrestning av kreatur. Vad åldern beträffar så anses nog den lilla stengården för att vara äldst. En stor del av Stengårdesgårdarna var länge många år innan laga skiftet kom till stånd. I de flesta fall, och i synnerhet rågångar räknas alltid gränslängden i mitten, samma förhållande gäller än i dag.

Hägnader sammansatta av sten och trä.

Har jag inte sett förekomma i de bygdar jag här omtalat. Hägnader enligt fig 24. har jag inte sett användas eller hört omtalas att de varit i användning i orterna. Likaså 25-13. har jag inte sett något av i Hallarid eller de andra socknarna derom kring.

Men deremot en hägnadstyp av stenvägg eller stengårdsgård under till, och enerstör satta gränslängder på, det förekom i stor omfattning på de gårdar

som gick fram genom fjälads marker, der stora
svårade var berusade med euris, dessa svåraskor högg
med lite urskilning, dels skulle der vara bra grenfäste
vid klykan vidare att bra så kallad horn som pekade
utåt så de ingav respekt hos kreaturen att det var
lämpligt att försöka sig på att gå över gårdesgården.
Euriset högs först och transport fördes för hand
bort till gårdesgården der det skulle användas.
Denna gårdesgårds typ benämndes för risgärs aieue
risgärs, ibland fjäladsgärs, dessa risgärs förskam all-
mänt under 1800 talet och i början av 1900 till omkring
1914 då nyare metoder för stängsel började att arbeta sig fram
måhigen taggtråd. Men under hela 1800 talet var dessa
risgärs en vanlig förtärlse i Hallaröd Färingtofta
Korva Rörum m. fl. socknar. Ja översett der som
euris väkte i större mängd der använde man detta
till stängsel, det gick i regel fort att stänga en
längre sträcka av gårdesgårdar. Det är barna

på stängselrinskarna pekade alltid in åt den sidan,
eller rättare sagt ut åt den sidan som vätte mot
fjälleden der kreaturen gick, ditåt lutade rot änderna
alltså mot betes marken (fjälleden), andra busksorter
användes inte till dessa risgärs, inte hagborn eller
slån före kom, någon som hörig het med skiftets
genom för ande har nog inte dessa gärdesgårdar
haft.

Jordvallar

Med och utan Längsgärende diken har förekommit
i mindre omfattning i Läng hult, dels på sådan mark
som utgjordes av rägängen mellan hemmanen där
stüdes, det var ett litet stycke silant mark emellan
min Morfers exondom och grannan der hade de i själva
rägängen lagt upp en bit, eller stycke jordvall, samt ett
stycke rägängsgröp i kårred som de kallade det, vid
själva vallen hade de diken på bäda sidor, själva de
stycke som utgjorde rägängsgröp, der var endast
en gröp, och fjälled gick i mitten både i gröp och vall.

Rägnängs vallar, såväl som diket var rätt kraftigt tilltaget, vallen var säkert 2 alnar bred och minst lika hög, den fick vara så hög så kreaturen inte kunde hoppa över den, likaså gropen den fick vara bred och mycket vatten uti om den skulle avsträcka för ett försök att gå över, så en bredd på en 3 à 4 alnar och ett djup på $1\frac{1}{2}$ aln det behövdes, men för inte kreaturen skulle komma till skada genom att falla ner i gropen, så var den stängd med trästänger och pälar vid ena sidan om gropen. Vallar som var uppkastad bestod till största delen av gräskarvor, sen växte dessa tillsammans och bent härmed vallen mera tillsammans. Vallar brukade att vara lika svårtillgängliga från båda sidor. Ibland kunde det hända att några kraftiga stängselpalar slogs eller drevs ner i vallen, trästänger fastsattes på dessa palar, på dessa trästänger eller stänger hängdes grönske tvärs över, enis, då blev denna jordvall underlaget till ett så kallad alne risgäse.

Ordet vängärdike, eller vängagrop, är en grop som utgör gränsen emellan vängen och inämnarna, på de flesta bondgårdar i skogsbygden fanns ett inhägnat område som benämndes vängen. Jordvallar användes vanligtvis endast i utmarker, men^{de} jordvallar sågs ju i skogsbygderna de är lätt räknade, jag förstår mycket väl att det är fråga om gräns eller själdike utan utlopp, andra utloppsdiken har vanligen jordvallar eller grova kanter vid båda sidor. Gränslinje eller rangängen, gränslinjen går i de flesta fallen i mitten om det nu gäller jordvall, rangängsgröp, sten eller risgärdesgård. Det är mycket litet som skogsboen sysselsatte sig med anläggning av jordvallar, det förekom i så liten omfattning, det var i det närmaste en sällsynt het att se en sådan, då så många sorters annan material kunde användas som stängsel och markering av rangängarna. I Grästen fanns ju gott om överallt, därför lades också de flesta gårdsgårdar av grästen.

Stågon tradition om åldern på jördrallar har jag inte hört någon av de gamla berätta om, ej heller har jag själv sett någon jördrall som någon viss man skulle ersätta smitt masigt slängsel, som till ex en sten gärdesgård. Samma förhållande är det med en så kallad armerad jördrall enl fig 36. Jag vet mig inte ha sett någon sådan i de här nämnda orterna.

Pilvallar och häckor

Ja dessa hör egentligen inte hemma i Skogsbygden, utan de har sin största tillvaro på den så kallade slättbygden, fast pilarnas antal under senare år minskats rätt avsevärt, de sammanhängande raderna av pilar, finner man inte var som helst. De många väg förbättringarna isynnerhet breddning av väg har ju raserat en massa av träd. Den sarts pil som förskäm mest var poppel och korg pil. Dessa var vanligtvis planterade i enkla rader

Just ändet emellan pilarna var ju rätt varierande
så något normalt avstånd kan man knappast tala
om, men här i Lunelöv kan man få se vissa
småsträckor av pilevall med avstånd på ca 6-8 dm.
Men tidens tand går hårt fram med de gamla pile
träden vars grenar successivt skäres av, och
användes till husbehovsbränsle, så börjar träden
anprätas inifrån och ruttnar slutligen ner, och
försviner, nyplantering av pileträd på den gamla
platsen blir ganska inte gjort. Man kan ännu på ett
och annat ställe se att diken har förskaunnat vid
sidan av pilevallen, vanligtvis ligger vallen på den
en jordägarens ägor och den andra trädde i så fall
både av vall och pileträd, var det en rågångsvall
som var planterad med pileträd, så delade man
ofta träden i vart annat träd, gällde det riset
medan trädet stod på rot så tog var och en på sina
träd, man räknade då med en gräns i vallens mitt.

Emellan varje jordägare går en skiljelinje om denna linje går parallelt eller vinkelrät, så utgör ju skiljelinjen om det är pilevall eller jordvall under alla förhållande rangäng emellan de skilde jordägarna och pileträden planterades dels samskydd, dels till att markera åkrarnas gränslinjer. Man planterade även vilda poppel sälg, Löss Alm mera sam. Alnträd även Axel förkämmer. Häckar har före kommit mera förs än nu men huvudsakligen vid trädgårdar, redan i min barndom på 1890 talet var det brukligt med häckar, men det var då mest lövhäckar av bok Lind och Syren, Hagsten förkom ju också, alla häckar har varit gott i roset ända till nu under senare år, då nymodiga stängsel placeras vid de flesta nybyggda fastigheter, där trädstängsel med åtskilliga polare och stalpar gör sitt inslag i nymodiga hagen.